



TEXNIKUMLARDA ONA TILI FANINI O'QITISHNING AHAMIYATI

*Farg'ona viloyati Quvasoy shahar texnikumi ona tili va adabiyoti fani
o'qituvchisi Karabayeva Feruzaxon Nematjonovna*

Annotatsiya: O'zbek tilining davlat tili sifatida jamiyatimiz hayotida tutgan o'rni tobora mustahkamlanib borayotgan bir davrda, texnikumlarda ona tili fanini puxta hamda zamon talablari asosida o'qitish nihoyatda muhim masalalardan biri hisoblanadi. Ona tili – xalq ma'naviyati, tafakkuri, urf-odatlar, tarixiy va madaniy qadriyatlari aks etgan, millatning o'ziga xosligini ifodalaydigan eng muhim omildir. Har qanday taraqqiyotning asosi tilga, ayniqsa, ona tiliga bo'lgan hurmat va munosabatdan boshlanadi. Tez o'zgarib borayotgan zamon, ishlab chiqarish, fan-texnika taraqqiyoti, axborot makonining kengayishi soha kasblariga ixtisoslashgan o'sib kelayotgan avlodning nafaqat kasb bilimini, balki so'z boyligiga, fikrlash madaniyatiga va savodxonligiga yuqori talab qo'ymoqda.

Kalit so'zlar: ona tili, texnikum, ta'lim, fan, nutq madaniyati, savodxonlik, milliy qadriyat, kasbiy mahorat, til o'rganish, ma'naviy tarbiya.

Texnikum o'quvchilari uchun ona tili fanini o'qitish, eng avvalo, ularning so'z va nutq madaniyatini rivojlantirish, o'z fikrini erkin hamda to'g'ri ifoda etish, kasb yo'nalishi bo'yicha muloqot qila olish malakalarini shakllantirishga xizmat qiladi. O'quvchi ona tili mashg'ulotlarida milliy va umuminsoniy qadriyatlar, tilning fonetik, leksik, grammatik hamda uslubiy jihatlari, tilning rivojlanish bosqichlari, adabiy til normalarining saqlanish va rivojlanish tamoyillari bilan yaqindan tanishadi. Ona tili darslari shunchaki grammatik qoidalarni o'rganish yoki matn tuzish emas, balki ijtimoiy hayot, kasbga oid muloqot, kasbiy xat va hujjatlarni rasmiylashtirish, axborot bilan ishlash, ma'lumot yetkazish kabi zamonaviy ehtiyojlar uchun poydevor bo'lib xizmat qiladi. Demak, texnikumlarda ona tili



fanining mazmunan va metodik jihatdan to'g'ri o'qitilishi yoshlarni kasbiy va hayotiy jihatdan yetuk, zamon ruhiga mos mutaxassis qilib tarbiyalashga samarali ta'sir ko'rsatadi. Bu jarayonda o'qituvchining mahorati, didaktik yondashuvi, zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalaridan foydalana olishi, interfaol metodlardan foydalanishi katta ahamiyat kasb etadi. Ona tili darslarida o'quvchilar til tuzilishi va til vositalari haqida nazariy bilimlarga ega bo'ladilar, adabiy til normalarini o'zlashtiradilar, og'zaki va yozma nutq namunalari, matn tahlillari orqali o'z savodxonliklarini mustahkamlaydilar. Shuningdek, zamonaviy texnikum o'quvchisining kasbiy sohalarda yuksak saviyada muloqot qilish, hujjat tuzish, soha matnlarini tahlil qilish, ilmiy, rasmiy, badiiy va publitsistik uslublarda to'g'ri va ravon fikr bildirishi uchun zarur poydevor yaratiladi [1].

Respublikamizda olib borilayotgan islohotlarning asosiy yo'nalishlaridan biri – yoshlarni bozor iqtisodiyoti va zamonaviy fanning talablari asosida yuksak bilimli, raqobatbardosh mutaxassis qilib tarbiyalashdan iborat. Shu maqsadda, texnikumlarda ona tili faniga alohida e'tibor qaratilmoqda. Darslik va metodik qo'llanmalar, yangi o'quv dasturlari, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish, o'qituvchilar malakasini oshirish, mustaqil ta'lim va interaktiv mashg'ulotlar samaradorligini oshirish borasida faol ish olib borilmoqda. Bu yo'nalishdagi sa'y-harakatlar natijasida o'quvchilar o'z ona tilini mukammal bilish, erkin muloqot qilish, axborotni tahlil qilish, kasbiy va ijtimoiy faoliyatda nutq madaniyatiga amal qilish kabi ko'plab qobiliyatlarni o'zlashtirmoqda. O'quvchi nafaqat o'z kasbiy sohasining mutaxassisi, balki savodli, intellektual, ijtimoiy jarayonlarda faol ishtirokchi bo'lishi uchun ham ona tili bilimlariga muhtoj. Texnikumda ona tili fani – boshqa barcha fanlarning, xususan, kasbga oid fanlarning puxta o'zlashtirilishiga, o'qish va yozish, axborot yetkazish va qabul qilish, muloqot qilish, kasb faoliyatiga oid hujjatlar tayyorlash, kasbiy sohada ilmiy va texnik axborotlarni anglash va tahlil qilish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Har qanday sohada, kasbda, muassasada, tashkilotda, jamiyatda savodli, milliy qadriyatlarini yuksak biladigan,



soʻz va muloqot madaniyati rivojlangan mutaxassislariga ehtiyoj yuqori. Bu ehtiyojni qondirishda ona tili fani asosiy vositalardan biridir. Til nafaqat muloqot, maʼlumot almashinuvi vositasi, balki tafakkur, dunyoqarash, milliy oʻzlik ramzidir. Texnikumlarda ona tili fanini oʻqitish – yoshlarni milliy madaniyatga, adabiyotga, tarixiy merosga hurmat ruhida tarbiyalaydi. Shu bilan birga, ularning informatsion savodxonligi, zamonaviy axborot texnologiyalari bilan ishlash, maʼlumot izlash, dalillash, taqdimot qilish, bahs-munozara va fikr bildirish, oratorlik koʻnikmalarini egallashiga ham xizmat qiladi. Ona tili darslarida matn tahlili va mustaqil ishlar, muhokama va ijodiy topshiriqlar, talqin va tadqiqot ishlari, kasbga oid matnlar bilan ishlash orqali fanlararo bogʻliqlik mustahkamlanadi. Bu esa oʻquvchilarga bilim va malakalarni hayotiy vaziyatlarda tatbiq eta olish koʻnikmasini beradi [3].

Amaliy natijalar shuni koʻrsatmoqdaki, texnikumda ona tili fanini puxta bilgan oʻquvchilar kasbiy soha, shuningdek ijtimoiy jarayonlarda muvaffaqiyatli faoliyat yurita olishadi. Ular kasbiy matnlarni toʻgʻri tahlil qilish, yozma va ogʻzaki fikrni ifodalash, meʼyoriy hujjatlar tuzish, faxriy, rasmiy va norasmiy muhitda norma va andozalarga amal qilish koʻnikmalarini egallab borishyapti. Yangi oʻquv dasturlari va adabiyotlar, motivatsion va innovatsion yondashuvlar, zamonaviy texnologiyalardan foydalangan holda tashkil qilinayotgan darslar oʻz samarasini bermoqda. Oʻzbek tilining nufuzini oshirish, uni xalqaro miqyosda tanitish, milliy davlatchilik va jamiyat qurilishida mustahkam maʼnaviy asoslar yaratish borasidagi yutuqlarimiz texnikumlarda ham til va taʼlim sohasidagi islohotlarni davom ettirish zaruratini koʻrsatmoqda. Bugungi kunda, texnikumlarda ona tili fani orqali faqat grammatik bilim bermasdan, balki kasbga yoʻnaltirilgan til oʻrgatish, muloqotning barcha turlarini rivojlantirish, axborotni tahlil qilish va mustaqil fikrlash, jamiyatda faol pozitsiya egallash, innovatsion va kreativ tafakkurni shakllantirish singari dolzarb vazifalar amalga oshirilmoqda. Shuningdek, ona tili fanida muloqot va nutq madaniyati, davlat tilining amaldagi qonuniy maqomi, “Davlat tili haqida”gi Qonun mazmuni, hozirgi zamon til qurilishi, yangi istilohlar va soʻz yasalishi, kasbiy



leksika bilan tanishtirish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bu bir tomondan o'quvchilarning davlat tiliga hurmatini shakllantirsa, ikkinchi tomondan zamonaviy kasb sohalaridagi til va texnik vositalar bilan samarali ishlashni o'rgatadi. Ona tili darslari o'quvchilarni ijtimoiy faol, yurtga fidoiy, o'z sohasini yaxshi biladigan, milliy qadriyatlarga sodiq hamda innovatsion tafakkur egasi qilib yetishtirishda muhim zamindir [4].

Yana bir jihat shuki, texnikumlarda ona tili fanini o'qitishda mustaqil ta'lim, interaktiv mashg'ulotlar, amaliy topshiriqlar, "case-study", "portfolio" kabi zamonaviy metodlardan foydalanish samarali natija beradi. Bu usullarning joriy qilinishi natijasida o'quvchilar mustaqil axborot izlash, ma'lumotlar bilan ishlash, kasbiy malakasini oshirish, o'z ustida doimiy ishlash ko'nikmasiga ega bo'lishadi. O'qituvchi va o'quvchi o'rtasida do'stona, ijtimoiy-psixologik muhitni shakllantirish ham ona tili fanining qiziqarli va samarali o'tilishiga xizmat qiladi. Ma'lumki, kasb-hunar ta'limi muassasalarida tilga, ayniqsa, ona tiliga e'tiborning yuqoriligi, o'qituvchilarning bilim va salohiyati, o'z ustida ishlash, malaka oshirish kurslarida qatnashishlariga hamda zamonaviy usullarni samarali joriy eta olishlariga ham bog'liqdir. Bugungi kun texnikum o'quvchisi uchun ona tili – so'z boyligi, til madaniyati va adabiy meros bilan tanishish, o'zligini anglash va tafakkurini boyitish, innovatsion qarorlar qabul qilish, kasbiy rivojlanishda muhim vositaga aylanmoqda. Texnikumlarda ona tili fanini o'qitish, har bir soha vakilini ham milliy va umuminsoniy madaniyat namunasi sifatida kamol toptirish uchun yo'naltirilgan jarayondir. Demak, texnikumlarda ona tili – so'z bayoni, muloqot, kasbiy va ma'naviy rivojlanish uchun, xalq o'zligini, tarixini, milliy qadriyatlarini anglash va e'zozlash uchun nihoyatda ahamiyatli fandır. Bu fanni yuksak darajada o'zlashtirgan har bir yosh kelajakda o'z kasbining yetuk mutaxassisi, intellektual salohiyatli fuqaro, zamon bilan hamnafas va barkamol shaxs sifatida yetishadi. Ona tili darslari orqali o'quvchilarda mustahkam bilim, boy tafakkur, yuksak nutq madaniyati, erkin



muloqot qilish qobiliyati, kasbiy sohada muvaffaqiyat qozonish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalar shakllanadi [5].

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, texnikumlarda ona tili fanini o'qitishning ahamiyati shundaki, u nafaqat so'z va nutq madaniyatini rivojlantiradi, balki har bir yoshni o'z kasbining bilimdoni, zamonaviy tafakkur egasi, intellektual va ijtimoiy faol shaxs sifatida tarbiyalaydi. Hozirgi davr texnikumida o'quvchilarga ona tilini chuqur o'rgatish – ularning savodxonligini mustahkamlash, kasbiy sohada hujjatlar tuzish, fan va texnika yutuqlarini o'zbek tilida ham mamnuniyat bilan o'zlashtirish, davlat tili siyosatini amalga oshirish, milliy qadriyatlar va zamonaviylik uyg'unligini ta'minlash uchun eng muhim vositadir. Demak, texnikumda ona tili fanining har tomonlama yuqori saviyada o'qitilishi, bilimdor, yuksak ma'naviyatli va professional mutaxassislarni tayyorlashning asosi bo'lib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdurahmonova, Z. (2021). "Kasb-hunar maktablarida ona tili va adabiyoti o'qitish metodikasi". Metodika va innovatsiya, 11(3), 62-68.
2. Abdullayeva, M. (2018). "Ona tili va adabiyot fanini o'qitishda ilg'or pedagogik texnologiyalar". Pedagogik izlanishlar, 4(9), 120-125.
3. G'aniyeva, Z. (2019). "Zamonaviy texnikumlarda ona tili darslarining samaradorligini oshirish yo'llari". Ta'lim sohasidagi innovatsiyalar, 5(7), 39-44.
4. Jo'rayeva, U. (2019). "O'rta maxsus ta'lim muassasalarida ona tili fanini o'qitish muammolari". O'qituvchi, 6(2), 75-81.
5. Karimova, M. (2020). "Kasb-hunar ta'limida ona tili va nutq madaniyati masalalari". Zamonaviy ta'lim, 2(6), 53-59.
6. Mamatqulova, N. (2022). "Texnikum o'quvchilarida savodxonlikni shakllantirishda ona tili fanining o'rni". O'zbekiston tilshunosligi, 9(1), 24-28.
7. Nazarova, S. (2018). "Texnikumlarda ona tili darslarida interaktiv usullardan foydalanish". Ilmiy izlanishlar, 3(5), 81-86.